

Bc. Anežka Kučerová

Hrob, náhrobek, hřbitov. Okruh motivů v českém malířství 19. století

Posudek vedoucího diplomové práce

Tato práce byla svým zadáním neobyčejně náročná, počínaje skutečností, obrazů, kreseb a grafik od autorů pocházejících z Čech sledovaného období vykazují značný časový i autorský rozptyl, a navíc byla v dosavadní literatuře pojednána nerovnoměrně.

Autorka ve výsledném řešení práce musela skloubit několik hledisek. Součástí interpretace tohoto okruhu tvorby výtvarných umělců se nutně stalo hledisko kulturně-historické, způsoby nahlížení na smrt a posmrtný život i způsoby piety vůči zesnulým a památným místům ve sledované době. Další kontextem pro lepší pochopení sledovaných motivů a témat ve výtvarném umění se stala souběžná literární tvorba zahraniční i domácí, z níž jsou v práci více sledovány některé důležité inspirační zdroje. A konečně autorka vzala v potaz rovněž vlastní výtvarnou tradici výtvarného umění, zejména klíčové případy jak z okruhu tvorby Poussina a Ruysdaela, tak také ze soudobé tvorby C. D. Friedricha, tak či onak známé umělcům působícím v Čechách.

Problémem, podle mého názoru co nejlépe vyřešeným, bylo uspořádání hlavní části této práce. Čistě ikonografické pojednání se záhy ukázalo jako nevhodné, hlavně proto, že sledované motivy a témata se v jednotlivých dílech často prolínají. Na druhé straně ani uspořádání výlučně podle sledu tvorby autorů ve vývoji 19. století bylo nepřijatelné, pro nerovnoměrnost ztvárnění motivů a témat jednotlivými umělci. Autorka nakonec zvolila šťastný kompromis tím, že svou práci rozčlenila do série hlavních ikonografických souvislostí a samostatnou pozornost věnovala komplexní analýze a interpretaci několika autorů a děl, u nichž sledovaná motivika a tematika dominuje. Členění práce nakonec sleduje kombinaci obou hlavních zřetelů, ikonografických i autorských.

Práce ve výsledku odkrývá bohatou síť vztahů existujících ve sféře uměleckého ztvárnění i dokumentární vizualizace řady motivů i témat deklarovaných názvem práce, a implicitně se dotýká rovněž aktu pohřbu. To platí v neposlední řadě o slavném Hrobníku Josefa Mánesa, jež byla autorka schopna interpretovat v jeho různých aspektech výtvarné i literární inspirace a osobního osvojení. Při té příležitosti se mimo jiné zvýraznila modalita ztvárnění hrobu jako otevřeného, která, pro výtvarné umění zřejmě nově, otevřela v proudu romantiky téma blízkosti smrti radikálněji, ať už z důvodů aktuálního životního pocitu a obrazu světa nebo osobní či politické situace (Courbet). (Otevřený hrob autorka sleduje od C. D. Friedricha přes Josefa Mánesa až po Jeneweina, Pirnera, Gretsche či Mandla.) Po této stránce i v jiných případech práce naznačuje určité linie sahající dál mimo její vlastní fokus. Pokládám za vhodné a vlastně jediné možné, že autorka položila důraz na období „vlastního“ 19. století. Při té příležitosti také vhodně dokumentovala fenomén židovského hřbitova, exponovaný kdysi Ruysdaelovým obrazem, v Praze neobyčejně frekventovaný zvl. nad starým židovským hřbitovem jako příležitost pro zdejší studenty umění ke studiu vztahu přírody a starého náhrobku, místo důležité pro kulturní turistiku a rovněž pro jeho kulturně-politické i osobně prožívané významy. Odtud generovala řada prací předních malířů, jako byli Bedřich Havránek i Jaroslav Čermák. Jde zároveň o jeden z příkladů patřičného soustředění na lokální souvislosti a vývoj, dodávající autorčině zpracování tématu potřebnou koherenci.

Vhodným řešením u takto členité práce bylo odložení některých jejích částí do Exkurzů. Za užitečný, ovšem nikoli zcela nezbytný pokládám exkurz k funerální tematice v ruském malířství doby, při němž autorka využila svého studijního pobytu v Petrohradu.

Uměleckohistoricky pojaté ikonografické pojednání v tomto smyslu pro středoevropské umění sledované doby nebylo z důvodu rozsahu tématu zřejmě dosud podniknuto. I z toho hlediska je právě proto cenný druhý exkurz práce věnovaný C. D. Friedrichovi, protože se ukázalo, že při vší odborné literatuře věnované tomuto umělci neexistuje na dané téma souvislá studie.

Autorka v práci prokázala svou všestrannost při heuristice i interpretaci rozsáhlého vzorku děl výtvarného umění a projevila jako silnou stránku své odborné zralosti smysl pro komplexní analýzu a interpretaci jednotlivého významného díla, případně jeho geneze. Navrhuji hodnocení výborně s vyznamenaním.

Prof. PhDr. Roman Prahel, CSc.

V Praze 2. 9. 2017